

คอลัมน์ "จากท่าพระจันทร์ถึงสนามหลวง"

ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันศุกร์ที่ 18 กันยายน 2535

โตมิโนหลังวิกฤติการณ์พฤษภาคม 2535

รังสรรค์ ทัศนะพรพันธุ์

ภายหลังวิกฤติการณ์พฤษภาคม 2535 สายอำนาจในกลุ่มสุจินดา-อิสระพงศ์ ล้อมทูลดลงตามลำดับ เริ่มต้นด้วยการลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของพลเอกสุจินดา คราประยูร เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2535 ตามมาด้วยการโยกย้ายตำแหน่งทางทหารครั้งสำคัญ เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม ศกเดียวกัน ซึ่งยังผลให้พลอากาศเอกเกษร โจนินดี พ้นจากตำแหน่ง ผู้บัญชาการทหารสูงสุดและผู้บัญชาการกองทัพอากาศ และพลเอกอิสระพงศ์ หนุนภักดี พ้นจาก ตำแหน่งผู้บัญชาการกองทัพบก การแต่งตั้งทหารเมื่อวันที่ 9 กันยายน 2535 ยังคงอยู่ในแนวทางการลดรอนฐานอำนาจของกลุ่มอำนาจเก่าเช่นเดียวกัน โดยที่การโยกย้ายตำแหน่งในกองทัพบก มีลักษณะประนีประนอมมากกว่ากองทัพอากาศ

ผมเฝ้ามองเหตุการณ์เหล่านี้ด้วยใจอุเบกขา ในฐานะนักศึกษาประวัติศาสตร์ ผมไม่รู้สึกระท้อใจต่อสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นหลังวิกฤติการณ์พฤษภาคม 2535 อำนาจเมื่อมีสูงสุด ย่อมมีต่ำสุด ไม่มีใครที่สามารถเป็นผู้บังคับบัญชาอำนาจได้ ผู้ที่ลุ่มหลงและตกอยู่ในกับดักของ อำนาจเสียอีกที่ถูกอำนาจทำลายจนเสียผู้เสียคน นำประหลาดใจที่ผู้นำเหล่าทัพคนแล้วคนเล่า ไม่เรียนรู้ข้อเท็จจริงแห่งอำนาจดังกล่าวนี้ หลายคนในยามเรื่องอำนาจก็ปวารณาตัวเป็น สถานุศิษย์ของพระภิกษุที่มีบารมีด้านอิทธิฤทธิ์และปาฏิหาริย์ แต่ไม่มีใครเลยที่ปวารณาตัวเป็น สถานุศิษย์หรือหาโอกาสสนทนารวมกับปราชญ์ทางพุทธศาสนา ดังเช่นท่านพุทธทาส หรือท่าน อื่นๆ การปวารณาตัวเป็นสถานุศิษย์ของพระภิกษุเรื่องนามจึงเป็นไปเพียงเพื่อการแสวงหาฐานที่มั่น ทางจิตใจในการรักษาฐานอำนาจของตนมากกว่าที่จะเรียนรู้ความเป็นอนิจจังของสังคัม

การเติบโตใหญ่ของกลุ่ม 0143 อันมี จปร.5 เป็นแกนนำในช่วง 5 ปีเศษที่ผ่านมา ทำให้ผู้คนจำนวนมากพากันคาดการณ์ว่า กลุ่มขุนศึกดังกล่าวนี้คงจะสามารถยึดกุมอำนาจ ในสังคัมการเมืองไทยนานนับสิบปี เพราะไม่เพียงแต่จะยึดกุมอำนาจและวางแผนการสืบทอด อำนาจในเกือบทุกเหล่าทัพเท่านั้น หากทว่ายังมีฐานอำนาจในสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา อีกด้วย แต่อำนาจก็มีเสน่ห์ที่ทำให้ผู้ทรงอำนาจสิ้นอำนาจได้ กระนั้นก็ตาม ไม่มีใครคาดคิดว่า กลุ่ม 0143 จะล้อมอำนาจในเวลาอันรวดเร็วเช่นนี้

แม้ว่าวัฒนธรรมอำนาจนิยมอุปถัมภ์จะครอบงำกองทัพมาเป็นเวลาช้านาน แต่ก็ไม่ถึงกับมีการเล่นพรรคเล่นพวกอย่างโจ่งแจ้ง จนกระทั่งกลุ่มทหารยังเติร์กหรือกลุ่ม จปร.7 ยึดกุมอำนาจในกองทัพได้ การเล่นพรรคเล่นพวกจึงปรากฏอย่างชัดเจน นายทหารที่ต้องการเติบโตด้วยวิถีทางลัดพากันเข้าไปสวามิภักดิ์ต่อผู้นำกลุ่ม จปร.7 ซึ่งกระจายกันยึดกุมตำแหน่งที่คุมกำลังในกองทัพชนิดที่เป็นการย้ายข้ามหัวกลุ่ม จปร.5 สภาพการณ์ทำนองเดียวกันนี้เกิดขึ้นอีกเมื่อกลุ่ม จปร.5 ยึดกุมกำลังในกองทัพได้ ไม่เพียงแต่กลุ่ม จปร.5 จะย้ายข้ามหัว จปร.2-4 เท่านั้น หากทว่า จปร.11-12 ยังย้ายข้ามหัว จปร. 8-10 อีกด้วย

ครั้งเมื่อกลุ่ม จปร.7 ประสบความล้มเหลวในการทำรัฐประหารในเดือนเมษายน 2524 สายอำนาจในกองทัพของกลุ่ม จปร.7 ก็ถูกทำลายจนหมดสิ้น ในทำนองเดียวกับที่วิกฤติการณ์พฤษภาคม 2535 มีผลในการทำลายสายอำนาจของกลุ่ม จปร.5 ข้อที่น่าสังเกตก็คือ ทั้งสองกลุ่มกุมอำนาจได้เพียง 5 ปีเศษเท่านั้น ในขณะที่การล่มสลายของกลุ่ม จปร.7 ส่งผลให้กลุ่ม จปร.5 ผงาดขึ้นสู่อุดมคติแห่งอำนาจ การล่มสลายของกลุ่มสุจินดา-อิสระพงศ์ ก็ช่วยให้กลุ่ม จปร.8-10 เข้ามาแทนที่ จปร.11

แม้ว่าการวางแผนเพื่อสืบทอดอำนาจจะเป็นเรื่องธรรมดาในสังคมที่มีความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์อย่างแน่นหนา แต่ประเพณีกรรมเช่นนี้กลับมิใช่ปรากฏการณ์ที่โจ่งแจ้งในกองทัพไทย โดยทั่วไปการสืบทอดอำนาจมักจะเป็นการสืบทอดอำนาจระหว่างผู้ที่อยู่ในสายสัมพันธ์อุปถัมภ์เดียวกันมากกว่าการสืบทอดอำนาจระหว่างเครือข่าย ในประวัติศาสตร์การเมืองไทย ความพยายามในการสืบทอดอำนาจระหว่างเครือข่ายไม่เคยประสบผลสำเร็จแม้แต่บ่อย ไม่ว่าจะป็นกรณีกลุ่มถนอม-ประภาส หรือกลุ่มสุจินดา-อิสระพงศ์ ข้อที่น่าสังเกตก็คือ แม้จะมีรายงานข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์อย่างแพร่หลายเกี่ยวกับการวางแผนสืบทอดอำนาจของกลุ่ม 0143 ทั้งในกองทัพบกและกองทัพอากาศ แต่ผู้นำกลุ่ม จปร.5 ไม่เคยแถลงข่าวอย่างเป็นทางการเพื่อปฏิเสธเรื่องนี้ บางทีแล้วข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการโยกย้ายทหารช่วยเบียดเบียนการสืบทอดอำนาจจนล้นจ้นเกินกว่าที่จะปฏิเสธได้ และไม่ต้องสงสัยอีกเช่นกันว่า การโยกย้ายทหารชนิดที่มีแผนการสืบทอดอำนาจเช่นนี้จะไม่สร้างความไม่พอใจแก่ผู้นำฝ่ายทหารที่อยู่นอกสายสัมพันธ์อุปถัมภ์ของกลุ่ม จปร.5

การเสื่อมสลายของกลุ่ม 0143 ไม่เพียงแต่จะทำให้เกิดการล้มระเนนระนาดของโดมิโนในกองทัพบกและกองทัพอากาศเท่านั้น แต่ปรากฏการณ์โดมิโนยังเกิดขึ้นในระบบราชการนอกกองทัพอีกด้วย ทั้งนี้เพราะเหตุว่า ในยุคสมัยที่กลุ่ม จปร.5 เรื่องอำนาจ อำนาจและบารมีของผู้นำ จปร.5 บางคนสามารถแผ่อิทธิพลเข้าไปแทรกแซงการแต่งตั้งข้าราชการตำแหน่งสำคัญในกระทรวงทบวงกรมต่างๆ ครั้นเมื่อผู้นำ จปร.5 เหล่านี้อำนาจเสื่อมถอย บรรดาสมุนบริวารก็ต้องกลายเป็นตัวโดมิโนอย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้ ความข้อนี้เห็นได้จากกรณีที่นายสิทธิ

ไชยทองพันธ์ รองอธิบดีกรมแรงงาน ซึ่งมีความสนิทสนมกับพลเอกอิสระพงศ์ หนุนภักดี จนได้รับแต่งตั้งเป็นรักษาการอธิบดีกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กลับถูกรัฐบาลอานันท์ 2 โยกย้ายไปดำรงตำแหน่งรองเลขาธิการสำนักงานประกันสังคมเมื่อต้นเดือนกรกฎาคม 2535 ขณะเดียวกัน ก็แต่งตั้งให้นายประสงค์ รณะนันท์ อดีตอธิบดีกรมแรงงานซึ่งต้องหนีไปเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดปทุมธานี เนื่องจากมีอาชญากรรมอายุ จปร.5 ได้ กลับมาเป็นอธิบดีกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน (กรุงเทพธุรกิจ ฉบับวันที่ 9 กรกฎาคม 2535) กรณีคล้ายคลึงกันนี้เกิดขึ้นที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เมื่อรองอธิบดีกรมชลประทาน 3 คน ยื่นเรื่องร้องเรียนปัญหาการทำงานของนายยุทธ กิ่งเกตุ อธิบดีกรมชลประทาน จนต้องแต่งตั้งกรรมการสอบสวน ซึ่งครอบคลุมถึงเรื่องการเรียกรับเงินทอดผ้าป่าด้วย จนท้ายที่สุดคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2535 ให้ย้ายนายยุทธ ออกจากกรมชลประทานไปดำรงตำแหน่งรองปลัดกระทรวงเกษตรฯ สลับตำแหน่งกับนายสวัสดิ์ วัฒนายากร ข้อที่น่าสังเกตก็คือ นายยุทธขึ้นมาดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมชลประทานด้วยแรงผลักดันของผู้นำ จปร.5 หากกลุ่ม จปร.5 ยังคงเรื่องอำนาจต่อมา การร้องเรียนเกี่ยวกับประพฤติกกรรมของนายยุทธอาจจะยังไม่เกิดขึ้น

ในสังคมที่มีระบบความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์อย่างแน่นหนา เมื่อผู้นำสายสัมพันธ์หนึ่งสายสัมพันธ์ใดขึ้นมาอำนาจ บรรดาบริวารภายใต้การอุปถัมภ์พลอยได้ดิบได้ดีด้วย ครั้นเมื่อผู้นำสิ้นสูญอำนาจ สภาพการล้มระเนนระนาดของบริวารในสายสัมพันธ์นั้นย่อมต้องเกิดขึ้น เป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติ นับตั้งแต่เกิดวิกฤติการณ์พฤษภาคม 2535 เป็นต้นมา ปรากฏการณ์โดมิโนเกิดขึ้นทั้งในกองทัพและระบบราชการนอกกองทัพ โดยที่ปรากฏการณ์เดียวกันนี้ที่เกิดขึ้นในภาครัฐวิสาหกิจ มีพลวัตอันน่าตื่นตาตื่นใจไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าที่เกิดขึ้นในกองทัพ